

บทที่ 5

เพื่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข

หลังจากที่ได้เห็นถึงลักษณะความหลากหลายและยืดหยุ่นของรูปแบบการจัด Home school ไปแล้วในบทที่ 4 อันเป็นประสบการณ์ “ภาคปฏิบัติ” ของพ่อแม่หลาย ๆ ครอบครัวที่ได้จัด Home school มาแล้วเป็นผลสำเร็จ ในบทนี้จะได้ก้าวลึกลงไปศึกษาวิเคราะห์ถึง “หลัก” สำคัญที่อยู่หรือพึงอยู่เบื้องหลังการจัดโรงเรียนในบ้านจากข้อเสนอแนะของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน “หลัก” ในการกำหนดบทบาทของพ่อแม่หรือกลุ่มพ่อแม่ในการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาบุคลิกภาพของลูกให้เกิดผลดีสูงสุด

“เขาว์อารมณ์” กับการเข้าถึงธรรมชาติและศักยภาพเด็ก

เบื้องหลังการจัดหลักสูตรที่ยืดหยุ่นหลากหลายสไตล์ Home school นั้นเป็นส่วนหนึ่งมาจากความคิดเห็นหรือความเชื่อของพ่อแม่ผู้ปกครองหลาย ๆ คนที่เชื่อใน “ศักยภาพ” ของลูกของตน ควบคู่ไปกับความไม่มั่นใจว่าระบบการเรียนปกติจะสามารถดึงศักยภาพนั้นออกมาพัฒนาได้อย่างเต็มที่หรือไม่หรือไม่ก็เกรงว่าโรงเรียนจะเอาแต่ “เรียน” จนลืม “ความเป็นเด็ก” ด้านอื่น ๆ ตลอดจนศักยภาพที่แฝงเร้นอยู่ในตัวเด็กแต่ละคนที่อาจถูกละเลยจน “ตาย” หรือ “เฉา” ไปโดยไม่ได้ใช้ประโยชน์

อันที่จริงความคิดของพ่อแม่ผู้ปกครองเหล่านี้มีนักวิชาการหลายคนเข้ามาร่วมหลงโรงด้วย

Howard Gardner นักจิตวิทยาชื่อดังชาวสหรัฐ¹ เป็นผู้หนึ่งที่บุกเบิกแนวคิดใหม่เกี่ยวกับเขาว์ปัญญาและศักยภาพของมนุษย์ งานวิจัยและหนังสือหลายเล่มที่เขาเขียนมีอิทธิพลอย่างมากในการ “กระตุก” นักการศึกษาตลอดจนพ่อแม่ผู้ปกครองให้หันกลับมามองเด็กในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ อารมณ์ความรู้สึกอันสลับซับซ้อนพร้อมด้วย “เขาว์” ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และเด็กทุกคนมีวิถีทางที่จะประสบความสำเร็จได้ในแบบของตนเอง Gardner ต่อต้านกระแสความคิดทางการศึกษาแบบเดิมที่ถูกรอบงำโดย “สำนักคิด” 2 สำนักคือ

- สำนัก “พฤติกรรมนิยม” ที่มองคนเหมือนหนูทดลอง หากต้องการให้คน ๆ หนึ่งทำอะไรก็ใช้กระบวนการ “ปรับพฤติกรรม” ด้วยการจัดสภาพการณ์และสิ่งเร้าให้คนแสดงพฤติกรรมแบบที่ต้องการ หากแสดงถูกต้องก็ให้รางวัล หากไม่ถูกต้องก็ต้องลงโทษหรือดรางวัล นี่เป็นกระแสความคิดพื้นฐานทางการศึกษาที่นำไปสู่บรรยากาศการแข่งขัน การใช้รางวัลล่อใจไปจนถึงการลงโทษ ด้วยการตี (Corporal Punishment) ซึ่งยังเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายในหลายมลรัฐในสหรัฐอเมริกา ซึ่งทั้งหมดนี้มีฐานอยู่บนเกณฑ์พิจารณาแคบแต่เพียงว่าเด็กสามารถแสดง “พฤติกรรม” การเรียนรู้เนื้อหาวิชาที่ครูบอกได้มากน้อย

เพียงไรเท่านั้น โดยไม่ได้ใส่ใจกับอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการหรือแม้แต่อัจฉริยภาพ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในมนุษย์แต่ละคน²

- สำนัก “ชาวปัญญา (Intelligence) ที่มองคนว่าเกิดมาพร้อมกับระดับสติปัญญาที่ “ฟ้าประทาน” มาให้โดยที่ไม่มีใครไปทำอะไรกับ “ของขวัญจากพระเจ้า” ที่ว่านี้ได้มากนัก เด็กแต่ละคนเกิดมา “ไม่ฉลาดก็ต้องโง่” โดยกระบวนการทดสอบและจำแนกระดับสติปัญญาของเด็ก ซึ่งกระแสความคิดนี้นำไปสู่วิธีปฏิบัติต่อเด็กที่พบเห็นทั่วไปในโรงเรียน เช่น การแยกเด็กเก่งและเด็กอ่อนออกจากกัน การ “screen” เด็กแต่เนิ่น ๆ ด้วยแบบสอบวัดชาวปัญญา เป็นต้น³

โดยเฉพาะกระแสความคิดหลังนี้ เป็นกระแสที่กำลังถูกท้าทายอย่างมาก ในหนังสือ “พหุชาว” (Multiple Intelligence) Gardner⁴ แสดงหลักฐานทางวิชาการจากงานวิจัยที่ทำให้เขาเชื่อว่าคนเรามี “ชาว” หลายแบบ โดยแบบทดสอบชาวปัญญาที่ใช้วัดเด็กในปัจจุบันนั้น เป็นเพียงการวัดชาวปัญญาแต่ในด้านภาษาและตรรกะเท่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงคนเรามี “ชาว” เฉพาะตัวได้อีกหลายเรื่อง เช่น “ชาวในมิติการมอง” (Spatial Intelligence) ซึ่งมักพบในจิตรกรหรือสถาปนิกเก่ง ๆ “ชาวในการเคลื่อนไหวร่างกาย” (Kinesthetic Intelligence) เช่น ที่เห็นในนักกีฬาชื่อดัง “ชาวในดนตรี” (Musical Intelligence) สำหรับนักดนตรีดัง ๆ ไปจนถึง “ชาวมนุษย์” (Interpersonal และ Intrapersonal Intelligence) ที่ทำให้คนเราบางคนมีอัจฉริยภาพและทักษะในการเข้าสังคมหรือเผชิญปัญหาในชีวิตประจำวันเหนือคนอื่น ๆ

นักวิชาการ Home School หลายคน ได้เข้ามาขานรับแนวคิดของ Gardner อย่างแข็งขัน ถึงกับได้มีการเสนอแนะเชิงหลักการถึงแนวทางต่าง ๆ ที่พ่อแม่พึงกระทำได้เพื่อส่งเสริม “ชาว” แต่ละประเภท ดังตัวอย่างในตารางข้างล่างนี้

แนวทางการพัฒนา “ชาว” แต่ละประเภทของเด็กสำหรับครอบครัว Home School⁵

ประเภทของชาว	กิจกรรม / แนวทางการพัฒนา
“ชาวภาษา” (Linguistic)	<ul style="list-style-type: none"> ● เล่าเรื่อง ● บรรยาย ● อภิปราย ● อ่านหนังสือ ● ระดมความคิด ● เกมภาษา ● เขียนเรียงความ ● การพิมพ์หนังสือ ● การบันทึกเสียง
“ชาวตรรกะ-คณิตศาสตร์” (Logical-Mathematical)	<ul style="list-style-type: none"> ● แบบฝึกหัดแก้ปัญหาชาว ● แบบฝึกหัดแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ● การทดลองวิทยาศาสตร์ ● การ “ปุจฉา-วิสัชนา” ● การวิจัย สืบรวจสิ่งต่าง ๆ ● เกมปริศนาอักษรไขว้ ● เกมสื่คอมพิวเตอร์
ประเภทของชาว	กิจกรรม / แนวทางการพัฒนา

“เชาว์การมอง” (Spatial)	<ul style="list-style-type: none"> ●การอ่านแผนภูมิ /แผนที่ ●การวาดภาพ ●การส่องกล้องจุลทรรศน์หรือกล้องดูดาว ●การถ่ายภาพ ●การประดิษฐ์สิ่งของ
“เชาว์การเคลื่อนไหว” (Kinesthetic)	<ul style="list-style-type: none"> ●การออกกำลังกาย ●การไปทัศนศึกษา ●การประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ /สร้างของจำลอง ●กิจกรรมอื่น ๆ เช่นการทำครัว ทำงานบ้าน ทำสวน ●การเล่นกีฬา ●การละเล่นกลางแจ้ง
“เชาว์ดนตรี” (Musical)	<ul style="list-style-type: none"> ●การร้องเพลง ●การเรียนแต่งเพลง ●การเล่นดนตรี ●การไปชมดนตรี
“เชาว์สังคม” (Interpersonal)	<ul style="list-style-type: none"> ●การพบปะผู้คนหลากหลาย ●การฝึกแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล ●การช่วยเหลือผู้อื่น ๆ ●การทำงานกลุ่ม ●การฝึกเป็นผู้ฟัง ●การไปงานสังสรรค์
“เชาว์ตนเอง” (Intrapersonal)	<ul style="list-style-type: none"> ●การหล่อหลอมค่านิยมทางศาสนา ●การกำหนดเป้าหมายในการทำสิ่งต่าง ๆ ●การมีเวลาส่วนตัว ●การจดไดอารี่ประจำวัน

ที่สำคัญคือ Gardner ยืนยันว่าเด็กที่ “I.Q.” สูง ๆทั้งหลายไม่จำเป็นที่จะต้องมีเชาว์ในด้านอื่น ๆ จากการทดสอบเด็กอัจฉริยะจำนวน 6 คนที่มีระดับ I.Q. 125-133 พบว่าไม่มีเด็กคนไหนมีเชาว์ในด้าน Kinesthetic หรือการเคลื่อนไหวร่างกาย และมีเพียงคนเดียวที่มีเชาว์ในด้านทักษะทางสังคม⁶

ในทางตรงกันข้ามเด็กที่มีอัจฉริยภาพในด้านเหล่านี้ก็อาจไม่ได้มี I.Q. สูงก็ได้

ความคิดของ Gardner ยังไปสอดคล้องกับนักจิตวิทยาอีกคนหนึ่งคือ Daniel Goleman⁷ เจ้าของหนังสือที่ขายดีที่สุดเล่มหนึ่งคือ “เชาว์อารมณ์” (Emotional Intelligence) ที่พยายามโน้มน้าวให้พ่อแม่ผู้ปกครองหันมาใส่ใจกับอารมณ์ความรู้สึก ตลอดจน “ทักษะชีวิต” ของเด็ก ๆ ที่ Goleman เชื่อว่าอาจจะ เป็นเครื่องตัดสินความสำเร็จในชีวิตของเด็กคนนั้นยิ่งกว่าระบบ “I.Q.” ที่เขามีเสียอีก

Goleman ได้รายงานของนักจิตวิทยาอีกท่านหนึ่งจาก Yale University คือ Dr. Peter Salovey⁸ ที่จำแนก “เชาว์อารมณ์” หรือ “ความฉลาดทางอารมณ์” ออกเป็น 5 ด้านย่อยคือ

- ความเข้าใจและการยอมรับในอารมณ์ของตน การรู้จักแสดงอารมณ์อย่างเหมาะสม
- การรู้จักจัดการกับอารมณ์ของตน การรู้จักระงับโทสะ
- การสร้างแรงจูงใจให้ตน ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถปรับตัว

- การไวต่ออารมณ์ของผู้อื่น ความมีเมตตา การแก้ไขขัดแย้งกับผู้อื่น
- การประคับประคองความสัมพันธ์ที่มีกับผู้อื่น ความเป็นกันเอง การให้ความเคารพ ผู้อื่น และ “ชาวอารมณ์” เหล่านี้ไม่ได้ถูกกำหนดโดยพันธุกรรมเสมอไป แต่เป็นชาวที่พัฒนา และ “เรียนรู้” ได้

แนวความคิดเรื่องชาวหรือ “อัจฉริยภาพ” ที่หลากหลายตลอดจน “ชาวอารมณ์” ของมนุษย์จากงานของ Gardner กิติ Goleman หรือ Salovey กิติ นับว่ามีผลกระทบอย่างสูงต่อวงการการศึกษาที่เริ่มมองศักยภาพของมนุษย์อย่างสมดุลมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องชาวอารมณ์ ที่เป็นสิ่งสำคัญและไม่ใช่สิ่งที่ “ฟ้าประทาน” เหมือนชาวปัญญา แต่ครูและพ่อแม่สามารถช่วยกันพัฒนาให้เด็กได้

ที่สำคัญที่สุดก็คือการสร้างการยอมรับว่า คำพัง “โรงเรียน” อย่างเดียวไม่ได้ทำให้คนประสบความสำเร็จได้ แต่อาจจะต้องอาศัย “E. Q.” เป็นคุณลักษณะสำคัญอีกด้วย

มีหน้าข่าวข้อมูลงานสถิติในปัจจุบันยิ่งชี้ชัดด้วยซ้ำว่า ในขณะที่เด็กเด็ยนี้มีแนวโน้มที่จะ I. Q. สูงขึ้น เนื่องจากเครื่องเล่นส่งเสริมพัฒนาการทางสมองที่มีแพร่หลายมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ปัญหาสังคมในหมู่เด็กและเยาวชน ก็มีแนวโน้มสูงเพิ่มสูงขึ้นด้วย

Lawrence Shapiro นักจิตวิทยาชื่อดังอีกคนหนึ่งของสหรัฐ ให้ตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนว่าในแต่ละวันที่ผ่านไปแผ่นดินอเมริกา.....

- มีเยาวชนอายุต่ำกว่า 25 ปี ตายจากโรคเอดส์และอีก 25 คนเริ่มติดเชื้อ
- เด็ก 6 คนพยายามฆ่าตัวตาย
- เด็กอีก 342 คนที่อายุต่ำกว่า 18 ปีถูกจับในคดีอาชญากรรม
- ทารก 1407 คนถือกำเนิดจากมารดาที่อายุต่ำกว่า 20 ปี
- นักเรียน 135, 000 คนพกอาวุธปืนไปโรงเรียน

ปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์และสังคมของเด็กอเมริกันดังกล่าวยิ่งย้าถึงความจำเป็น ที่จะต้องได้รับการวางพื้นฐานทางบุคลิกภาพที่ดีแต่ด้วยเด็ก เพื่อลดปัญหาดังกล่าว

และนี่คือ “โจทย์” อันสำคัญยิ่งของพ่อแม่ Home School ทั้งหลาย นอกจากนี้ Shapiro ยังได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของ “ชาวอารมณ์” ว่าประกอบด้วยส่วนสำคัญมากบนหลายเรื่อง ครอบคลุมตั้งแต่พื้นฐานทางจริยธรรม ไปจนถึงทักษะ ระบบแก้ปัญหาทางอารมณ์ และการสร้างแรงจูงใจในตนเอง ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ Shapiro เน้นหนักถึงบทบาทของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูและให้การเรียนรู้ที่ดีแก่ลูก เพื่อการพัฒนาองค์ประกอบของ “ชาวอารมณ์” เหล่านี้ให้มีความเข้มแข็ง

แนวความคิดเรื่องเซวหรือ “อัจฉริยภาพ” ที่หลากหลายตลอดจน “เซว
อารมณ์” ของมนุษย์ นับว่าผลกระทบสูงต่อวงการศึกษาที่เริ่มมองศักยภาพของ
มนุษย์อย่างสมดุยมกซึ โดยเฉพาะเรื่องเซวอารมณ์ที่เป็นสิ่งสำคัญและไม่ใช
สิ่งที “ฟ้าประทาน” เหมือนเซวปัญญา แต่ครูและพ่อแม่สามารถช่วยกันพัฒนาให้
เด็กได้

องค์ประกอบ “เซวอารมณ์” ตามความคิดของ Shapiro¹⁰

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย
1. พื้นฐานอารมณ์ในเชิงจริยธรรม	• ความเห็นอกเห็นใจและอาทรผู้อื่น

	<ul style="list-style-type: none"> ● ความซื่อสัตย์และคุณธรรม ● ความอดกลั้นและข่มใจ ● การเอาชนะความรู้สึกผิดในตัวเอง
2. พื้นฐานอารมณ์ในเชิงกระบวนการคิด	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสามารถในการเข้าใจและยอมรับความเป็นจริง ● การมองโลกในแง่ดี ● การคิดอย่างเป็นระบบ ● การคิดอย่างสร้างสรรค์
3. ทักษะการแก้ปัญหาทางอารมณ์	<ul style="list-style-type: none"> ● การแก้ปัญหาด้วยตนเอง ● การใช้สื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา ● การเน้นที่ “ทางแก้” มากกว่าจะอยู่กับปัญหา
4. ทักษะทางสังคม	<ul style="list-style-type: none"> ● ทักษะการสนทนา ● การคบเพื่อน ● การมีมารยาท ● การมีและใช้อารมณ์ขันให้เป็น ● การวางตัวอยู่ในกลุ่มเพื่อน
5. การสร้างแรงจูงใจในตน	<ul style="list-style-type: none"> ● การใฝ่ความสำเร็จ ● ความมุ่งมั่นและเพียรพยายาม ● การยอมรับความพ่ายแพ้หรือความล้มเหลว
6. การแสดงออกทางอารมณ์	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเข้าใจในตน ● การควบคุมอารมณ์ ● การรู้จักแสดงอารมณ์อย่างเหมาะสมโดยวิธีทางต่าง ๆ ● การฟื้นฟูสภาพอารมณ์ของตน

บางที่หัวใจของการจัดการเรียนรู้แบบ Home School อาจจะถูกมองตรงนี้เอง

นั่นคือการให้เด็ก ๆ อันเป็นสมบัติล้ำค่าของเราเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพและวุฒิภาวะทางอารมณ์ของเขาให้สมบูรณ์สูงสุด โดยอาศัยหลักการเรียนรู้ที่เข้าถึงธรรมชาติและศักยภาพของเขาอย่างแท้จริง

สารพัดบทบาทของพ่อแม่กับการสร้าง active learner

หากผนวกเรื่องการพัฒนา “เขาว์อารมณ์” ที่เพิ่งกล่าวไปกับเรื่องการเรียนรู้เนื้อหาวิชาทั่วไปตามปกติก็จะเห็นได้ว่า พ่อแม่ Home school มีภาระที่หนักไม่น้อย ในการ “เข้าใจถึง” ธรรมชาติและศักยภาพที่แฝงเร้นในเด็กแต่ละคน เพื่อการพัฒนาเขาอย่างรอบด้าน

ในการนี้ไม่เพียงแต่พ่อแม่จะต้องทำหน้าที่ครูเพื่ออบรมสั่งสอนเนื้อหาวิชาพื้นฐานตามควรแก่ระดับชั้นการศึกษาของเด็กแล้ว พ่อแม่ยังจะต้องมีหน้าที่อื่นท้าทายในการ “จัดแจง” และ “จัดสภาพการณ์” ที่เอื้อต่อการแสดงออกตลอดจนการพัฒนาบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ ของเด็ก

Bobbi Conner นักจัดรายการวิทยุชื่อดังในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา¹¹ ได้เขียนหนังสือเรื่อง “บันทึกพ่อแม่” (Parent’s Journal) ที่ประมวลจากการสัมภาษณ์นักวิชาการและนักจิตวิทยาเด็กในรายการมาหลายปี โดยได้เสนอแนะบทบาทของพ่อแม่ไว้อย่างน่าฟังหลายด้าน ตั้งแต่บทบาทในฐานะ “ยอดนักสังเกต” “ขุนคลังกำลังใจ” ไปจนถึงบทบาท “โค้ช” และ “ผู้ว่าการสื่อสารแห่งครอบครัว” เพื่อให้พ่อแม่ที่มุ่งมั่นส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาบุคลิกภาพของลูกจะได้พึงตระหนัก ถึงภาระอันยิ่งใหญ่และบทบาทอันท้าทายของตน

บทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ในการส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้และการพัฒนาบุคลิกภาพของลูก¹²

บทบาท	หน้าที่
“ยอดนักสังเกต”	หมั่นสังเกต หมั่นฟัง บันทึกความคิดในใจของลูก ประยุกต์ใช้ความเข้าใจที่มีต่อลูกในสถานการณ์ต่าง ๆ พร้อมกับตรวจสอบความเข้าใจนั้นอยู่เสมอ
“ประธานสภาความมั่นคง”	ให้ความอบอุ่น มั่นใจ ด้วยการแสดงออกถึงความรักอย่างสม่ำเสมอ อ่านหนังสือให้ลูกฟังทุกวัน จัดระบบให้กิจวัตรต่าง ๆ ประจำวัน เช่น การกิน การนอน เป็นเวลา
“ขุนคลังกำลังใจ”	เชื่อในตัวลูก แสดงความเชื่อมั่นและชื่นชมในความสำเร็จของเขา มีส่วนร่วมในเหตุการณ์สำคัญของลูก เป็นต้นแบบของการมองโลกในแง่ดีและไม่ย่อท้อต่อปัญหา
“ครูคนแรกและคนสำคัญ	จัดสภาพแวดล้อมในบ้านที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการสำรวจและเรียนรู้

บทบาท	หน้าที่
“ที่สุด”	สิ่งต่าง ๆ หาเครื่องเล่นที่เหมาะสมแควย กระตุ้นให้เขาลงมือทำสิ่งต่าง ๆ และแก้ปัญหาเอง คอยกระตุ้นและตอบสนองความสงสัยใคร่รู้ของลูก
“โปรโมเตอร์นักคิด”	จัดสถานการณ์ให้ลูกได้สำรวจสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ แสดงความชื่นชมต่อผลงานหรือความคิดแปลกใหม่ของลูก หาของเล่นประเภท “ต่อ – เดิม” ที่ส่งเสริมจินตนาการ เป็นต้นแบบที่ดีของการริเริ่มสร้างสรรค์ ด้วยการหากิจกรรมต่าง ๆ ที่ครอบครัวสามารถสร้างสรรค์ด้วยกัน
“ศึกษานิเทศน์”	กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ของลูกอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมค่านิยมการเรียนรู้ที่ดีด้วยการให้ลูกเริ่มต้นเรียนรู้จากสิ่งที่เขาสนใจ ให้กำลังใจ ส่งเสริมนิสัยการเรียนที่ดี
“คอนซัลต์”	ส่งเสริมให้ลูกตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ เอง มีกิจกรรม “ระดมสมอง” เพื่อแก้ปัญหารายวันร่วมกับลูก ช่วยลูกคิดถึง ผลกระทบต่าง ๆ จากการตัดสินใจ ส่งเสริมการเป็น “นักตาม” “นักหาข้อมูล” ของลูก คอยให้ความชื่นชมหรือคอยให้กำลังใจเมื่อลูกตัดสินใจไม่ถูกบ้าง
“ผู้เพาะความมานะบากบั่น”	กระตุ้นให้ลูกหัดกำหนดเป้าหมายและวางแผนเป็นขั้น ๆ ที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น คอยให้ความช่วยเหลือ “ห่าง ๆ” เมื่อลูกกำลังพยายามทำเรื่องยาก ๆ และให้ความชื่นชมต่อความมานะนั้น
“แม่ทัพผู้ให้ความกล้าหาญ”	เล่านิทานเรื่องราวความกล้าหาญของบุคคลต่าง ๆ คอยให้กำลังใจยามที่เขาต้องแสดงความกล้าหาญ (เช่นที่ร้านหมอฟัน!) หาเวลาคุยกับเขาเรื่องความกลัว อย่าปิดกั้นการร้องไห้ระบายของลูก
“นักมองโลกในแง่ดี”	แสดงออกด้วยการกระทำและคำพูดที่เชื่อมั่นในตัวลูก คอยเป็นคู่มือให้เขาเผชิญสถานการณ์ใหม่ ๆ อย่างมั่นใจ มีรางวัลหรือกิจกรรมพิเศษต่อความก้าวหน้าแต่ละช่วงชีวิต
“ศาสติดยุติธรรม”	แสดงออกถึงความคาดหวังที่ชัดเจนต่อลูกในเรื่องความซื่อสัตย์ เป็นต้นแบบที่ดีของการพูดความจริงอย่างตรงไปตรงมากับลูก แสดงความยุติธรรมไม่ลำเอียงในทุกโอกาส แสดงความชื่นชมเมื่อลูกกล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม
“นักบุญผู้ปลุกฝังศรัทธา”	เล่านิทานที่เกี่ยวกับธรรมะและความเชื่อทางศาสนา คุยกับลูกเกี่ยว

บทบาท	หน้าที่
	กับสิ่งที่เป็นความเชื่อทางศาสนา ให้ลูกมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ส่งเสริมให้เขารู้จักให้ทานหรือช่วยเหลือผู้อื่น ส่งเสริมการสวดมนต์ ส่งเสริมให้ลูกเคารพในหลักธรรมคำสอนของศาสนาอื่น
“ผู้ว่าการสื่อสารแห่งครอบครัว”	ให้ลูกมีส่วนร่วมในวงสนทนาอยู่เสมอ กระตุ้นให้ลูกพูดแสดงความคิดเห็นความรู้สึก แนะนำวิธีการพูดและการแสดงออกที่ถูกต้องเหมาะสมแก่โอกาสต่าง ๆ เช่น การรับโทรศัพท์ การพูดกับผู้ใหญ่ ฯลฯ
“ผู้สร้างความเป็นนักคิดอิสระ”	ให้โอกาสที่พอเหมาะแก่วัยที่ลูกจะได้พยายามสร้างอะไรบางอย่างด้วยตนเอง ของว่างเฉยให้ลูกเผชิญความคับข้องใจเล็ก ๆ น้อย ๆ ในกระบวนการแก้ปัญหา
“หุ้นส่วนในความรับผิดชอบ”	ให้ลูกมีส่วนรับผิดชอบงานบ้านที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้นแบบที่ดีด้วยการทำงานบ้านประจำวันอย่างกระตือรือร้น ให้รางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ เมื่อเขาทำหน้าที่ที่รับผิดชอบ
“โค้ช”	ส่งเสริมให้ลูกมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้-รู้ชนะ เน้นให้ลูก “แข่งกับตนเอง” มากกว่ามุ่งหวังเอาชนะผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมการแข่งขันต่าง ๆ ของลูก คอยให้กำลังใจยามผิดหวัง
“นักสืบหาความเครียด”	ใส่ใจกับสัญญาณบ่งบอกความเครียดของลูก เช่น นิสัยการกินการนอนที่เปลี่ยนไป ปกป้องลูกจากสื่อที่แสดงความรุนแรงหรือช่วย คอยให้กำลังใจแต่ไม่กดดันลูกในเรื่องการเรียน ให้ลูกมีงานอดิเรกหรือวิธีผ่อนคลายเฉพาะตัว เป็นผู้ฟังที่ดีสำหรับลูก
“ตกลงประจำบ้าน”	หาเวลาว่างในแต่ละวันเล่นกับลูก หออะไรสนุก ทำด้วยกัน มีอารมณ์ขันและแสดงอารมณ์ขันในกิจวัตรประจำวัน ไปดูหนังเบา ๆ ที่ได้หัวเราะด้วยกัน เก็บภาพและสิ่งของสมัยเด็ก ๆ ไว้ นำกลับมายิ้มด้วยกันยามว่าง
“นักทรงพลังเพื่อสิทธิมนุษยชน”	แสดงความเคารพในสิทธิและความคิดเห็นของลูก ส่งเสริมให้ลูกได้สัมผัสกับบุคคลและความคิดที่หลากหลายเพื่อเพาะความเคารพให้ผู้อื่นเช่นกัน
“บ่อกำเนิดแห่งความเข้าใจ	แสดงความรักความเมตตาเป็นอาจิม ใช้คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานต่อ

บทบาท	หน้าที่
และความเมตตาเพื่อนมนุษย์"	ลูก สอนให้ลูกเอาใจเขามาใส่ใจเราด้วยคำถามเช่น “ลูกรู้สึกอย่างไร ถ้าเป็นเขา.....” ให้ความชื่นชมเมื่อลูกแสดงความเมตตาผู้อื่น ๆ และมีท่าทีที่ชัดเจนเมื่อลูกแสดงความไม่น่ารักกับผู้อื่น มีกิจกรรมทำบุญ ทำทานร่วมกันทั้งครอบครัว โดยให้ลูกเป็นต้นคิดหรือตัวตั้งตัวตี

อย่างไรก็ตาม ถ้าสังเคราะห์บทบาทต่าง ๆ เหล่านี้ให้เห็นในลักษณะร่วมกันบางประการแล้ว พ่อแม่ก็อาจ “ใจชื้น” ขึ้นเล็กน้อยว่า “ยุทธศาสตร์” หลักในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดจนบุคลิกภาพและทักษะทางอารมณ์ของลูกนั้น ก็ไม่ได้ต่างไปจากลักษณะการจัดการเรียนการสอนแบบ Home School ภาคปฏิบัติที่สรุปไปในบทที่แล้ว ไม่ว่าจะเป็

- การให้ความรักความอบอุ่นเป็นพื้นฐานและการ “อยู่ตรงนั้น” เสมอเมื่อลูกต้องการ
- การ “คุย” และ “ฟัง” กับลูกอย่างสม่ำเสมอ และมีการสื่อสารที่ดีในครอบครัว
- การให้ลูกมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ โดยพ่อแม่พยายามไม่มีวิตกกังวลเกินไปนัก
- การไม่ปกป้องลูกจากปัญหาและกระบวนการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง
- การเป็นต้นแบบที่ดีให้ลูกในเรื่องที่ต้องการสอนลูก

และทั้งหมดนี้จุดใหญ่ใจความที่น่าจะสรุปได้ชัดเจนก็คือการมุ่งจัดสภาพการณ์และประสบการณ์ การเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กเป็น active learner¹³ หรือเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ด้วยตนเองอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในเชิงวิชาการหรือในเชิงอารมณ์ สังคมก็ตาม โดยเน้นให้เด็ก “ทำเอง-คิดเอง-เรียนรู้เอง” เป็นหลักสำคัญ

นี่คือข้อสรุปสำคัญเชิง “ทฤษฎี” ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ภาค “ปฏิบัติ” ของครอบครัว Home School หลายครอบครัวที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

และเป็นข้อสรุปเชิงหลักการสำคัญสำหรับพ่อแม่อีกหลายครอบครัวที่กำลังคิดจะก้าวเข้ามาในเส้นทางเดียวกัน

ความสำคัญของเครือข่ายและความเป็นชุมชน

ท้ายบทนี้ สิ่งที่น่าจะเป็นกำลังใจและข้อคิดเพิ่มเติมสำหรับพ่อแม่ที่อาจกำลัง “หนักใจ” กับภาระอันท้าทายในการจัด Home School ก็คือครอบครัวจำนวนไม่น้อยที่มี “แหล่งเติมพลัง” ให้แก่ตนเอง โดยการรวมตัวกันเป็น “กลุ่มครอบครัว Home School” ที่อาจรวมกันขึ้นเป็นชุมชนย่อย ๆ ที่มีเจตนารมณ์ตรงกันและสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน

บทบาทของพ่อแม่ในบ้านแห่งการเรียนรู้ที่ดีนั้น มีตั้งแต่การเป็น “ยอดนัก
สังเกต” “ขุนคลังกำลังใจ” ไปจนถึงการเป็น “โค้ช” และ “ผู้ว่าการศึกษาแห่ง
ครอบครัว”

จริงอยู่ที่พลังในการจัด Home School ของพ่อแม่มีพื้นฐานมาจากความรักและความเสียสละเพื่อลูกเป็นฐานสำคัญ แต่ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ในบ้านอันเป็นภาระหนักนั้น พ่อแม่แต่ละครอบครัวก็มีสิทธิ์ที่จะล้า หรือ “ฟิวส์ขาด” (burnout) ได้เป็นครั้งคราว¹⁴

ดังนั้น การสร้างความเป็นชุมชนหรือความเป็นประชาคมให้เป็นกลุ่มก้อนเพื่อสนับสนุนร่างกาย แรงใจ แรงปัญญา ซึ่งกันและกัน จึงไม่ใช่เรื่องเสียหายแต่อย่างใดเลย

ในบทต้น ๆ ก็ได้กล่าวไปแล้วว่าในการจัด Home School ในต่างประเทศนั้นการมี local support group ระหว่างกลุ่มพ่อแม่ Home School ด้วยกัน เป็นเรื่องปกติและออกจะเป็นเรื่องจำเป็นด้วยซ้ำ เมื่อพิจารณาว่าพ่อแม่กลุ่มนี้ต่างก็ต้องการ “แลกเปลี่ยนเรียนรู้” ระหว่างกันเพื่อนำไปปรับปรุงโรงเรียนในบ้านของตนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป¹⁵

กิจกรรมเครือข่ายของกลุ่มพ่อแม่ Home School¹⁶

- จัดประชุมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะ ปัญหา ประสบการณ์เป็นครั้งคราว
- ไปทัศนศึกษาร่วมกันหลาย ๆ ครอบครัว
- จัดวิทยากรมาบรรยายพิเศษให้สมาชิกในกลุ่ม
- พบปะสังสรรค์ จัดงานปาร์ตี้เพื่อกระชับสัมพันธ์กัน
- จัดงานประจำปีของกลุ่มซึ่งอาจทำในรูปนิทรรศการ ผลงานของลูก ๆ สมาชิก การแสดงละคร หรือดนตรี
- จัดนิทรรศการหลักสูตร นำบริษัทห้างร้านที่ทำสื่อดี ๆ มาเสนอผลิตภัณฑ์
- จัดสัมมนาวิชาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่สนใจสำหรับสมาชิก
- จัดตั้งห้องสมุดเล็ก ๆ ของกลุ่มเป็นแหล่งหยิบยืมหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการจัด Home School สำหรับสมาชิก
- จัดทำหนังสือหรืออนุทินประจำปี บันทึกความทรงจำร่วมกัน
- ประสานกับหน่วยงานที่ให้บริการทดสอบ (Testing) หรือครูผู้ชำนาญการมาให้บริการแนะนำปรึกษาเรื่องการสอบวัดความรู้ด้านต่าง ๆ

นอกจากนี้ การดึงชุมชนและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการ Home School ก็ยังเป็นประโยชน์ทวีคูณ เพราะหากจะว่าไป ชุมชนใด ๆ ก็ย่อมประกอบด้วยสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็งนั่นเอง การทำภารกิจใด ๆ เช่นเรื่อง Home School ของบางครอบครัวในชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนนั้น ก็ย่อมเป็นแรงหนุนให้ครอบครัวนั้นรู้สึกอบอุ่น มั่นคง ในการกระทำของตนเอง และในทางกลับกัน สายใยระหว่างครอบครัวต่าง ๆ ในชุมชนก็ย่อมส่งผลให้ชุมชนนั้น ๆ เข้มแข็งและมั่นคงขึ้นด้วย

เชิงอรรถที่ 5

- 1 Gardner, H. The Disciplined Mind New York : Simon & Schuster, 1999.
- 2 เรื่องเดียวกัน, pp. 63-66.
- 3 เรื่องเดียวกัน
- 4 Gardner,H. Multiple Intelligence New York : Basic Books, 1993.
- 5 Shapiro, L.E. How to Raise a child with a High E.Q. New York : Harper Collins Publishers, 1997.
- 6 เรื่องเดียวกัน, pp. 8-11.
- 7 Goleman, D. Emotional Intelligence London : Bloomsburg, 1995.
- 8 Salovey, P. and Mayer, J. “Emotional Intelligence.” Imagination, Cognition and Personality. 9 (3), pp.185-211.อ้างอิงใน Shapiro, L.E. How to Raise a Child with a High E.Q., อ้างแล้ว, pp. 5-8.
- 9 Shapiro, L.E., อ้างแล้ว, หน้า 11.
- 10 เรื่องเดียวกัน, p. 5
- 11 Conner,B. The Parent’s Journal New York : Bantam Books, 1997.
- 12 เรื่องเดียวกัน
- 13 Darling-Hammond, L. The Right to Learn San Francisco : Jossey-Bass, Inc., 1997.
- 14 Bell, D. The Ultimate Guide to Homeschooling Nashville, TN : Thomas Nelson, 1997, pp. 151-184.
- 15 เรื่องเดียวกัน, หน้า 179-82.
- 16 Wade Jr., T.E.(et.al.). The Home School Manual Michigan : Gazelle Publications, 1998, pp. 115-120.